

Varför är det så svårt att hantera gängkriminaliteten?

av Bengt-Åke Wennberg

I radioprogrammet Konflikt den 18 september 2021 redogörs för en forskning som visar hur överbeläggningen på våra fängelser stärker gängen och befrämjar nyrekryteringen. Att så sker är naturligtvis för samhället kontraproduktivt när man i stället vill begränsa gängvåldet.

Situationen kan inte lösas förrän fängelserna och kriminalvården byggts ut och ändrat sin praxis. Detta tar tid. Med dagens politik som syftar till att löpande lagföra och bura in de personer man uppfattar som kriminella gängmedlemmar så är en sådan omställning på sikt ett nästan olösligt problem. De utbyggda fängelserna kommer snabbt att fyllas om man inte kommer till rätta med det grundläggande sociala fenomenet. Det vill säga det alltmer utbredda gängvåldet.

Chefredaktören för tidningen "Tidskrift för Kriminalvård", Thomas Ekbohm, frågar sig i tidskriften den 18 september 2021.

Det är med en känsla av överklighet som man lyssnar in programmet Konflikts behandling av dagens kriminalvård. Hur har politikerna kunnat distansera sig från verkligheten i samhället och kriminalvården?

SAMARBETSDYNAMIK AB
Ölsdalen 134, 693 91 Degerfors, telefon 070 590 94 30
Email: bengt-ake.wennberg@samarbetsdynamik.se
<http://www.samarbetsdynamik.se>

21-09-23

Jag delar Ekboms frustration över att så många beslutsfattare inte tycks kunna ta hänsyn till de faktiska erfarenheter och kunskaper som finns om gängbildning och gängvåld och som dessutom stöds av empiri i olika forskningsrapporter. Denna oförmåga att acceptera och inkludera sådan empiri var än tydligare i det program som behandlade den amerikanske forskaren David Kennedys resultat när det gällde gängvåld som vi tog upp i vår blogg 7 september 2021. Just min känsla av överklighet bottnar därför i att det allmänt tycks finnas en bristande insikt om forskningens roll i dessa frågor.

Forskning har bland annat som uppgift att visa att det vi tror om världen inte alltid stämmer. Det är en viktig uppgift. Resultaten av sådan forskning borde teoretiskt sett väcka en nyfikenhet på hur det kunde tänkas vara på ett annat sätt än man trott. Det är därför anmärkningsvärt att den empiri som exempelvis David Kennedy presenterar och den som presenterades i radioprogrammet Konflikt negligeras.

Trots att de nämnda personernas forskning visar på att de åtgärder som vidtas inte leder till vad man tror skall hända, och till med kan göra saken värre, så fortsätter man som förut. Och inte bara det. Man negligerar och tystar protesterna. Man uttalar sig kränkande om de som för fram de udda synpunkterna. Många baktalas. Man ljuger och hittar på sådant som kan skandalisera dem. De utesluts därmed ur gemenskapen och förlorar i trovärdighet. Detta är naturligtvis olyckligt. Eftersom de flesta som bidrar till sådana fördömanden är kloka och intelligenta människor så kan det som sägs och görs inte avfärdas som ren dumhet, "felaktiga värderingar" eller ondska och girighet.

En mer konstruktiv ansats för att minska denna tendens borde vara att forskar- och utredningssamhället – i stället för gräla om "vem som har rätt" – medverkar till att skapa ett **underlag** som har en större precision och som tydligare för alla berörda kan visa vilken eller vilka av de olika påståenden som uttalas som är trovärdiga.

Så länge detta underlag inte finns fastnar vi andra, och den stora skaran av konsulter, journalister, rådgivare och utbildare, i att behöva ta ställning till det ena eller andra påståendet utan att ha ett, för våra klienter och läsare begripligt underlag från vilket också de kan ta ställning. De insatser man då försöker göra blir då meningslösa.

Det hjälper inte att skriva inlagor och texter. Det går varken att utbilda bort problemen eller genomföra konsultativa åtgärder som har förutsättningar att ändra situationen. Det finns alltid motargument och alternativa förklaringar som gör de föreslagna tankarna och åtgärderna tvivelaktiga. Detta förstärker polariseringen och de eventuella fördomar och missuppfattningar som kan förekomma. Därmed blockeras en viktig kunskapsgenerering.

Jag har av denna anledning sedan länge funderat över varför det inte verkar möjligt att skapa ett empiriskt underlag som gör att vi alla kan skapa oss en mer rättvisande föreställning av sociala skeenden på samma sätt som är möjligt inom det naturvetenskapliga fältet. Jag har

kommit fram till slutsatsen att det verkar finnas en grundläggande skillnad i fenomenens karaktär som gör att våra invanda samtals och tankemönster inte förmår belysa dem.

De skeenden som vi i detta fall talar om – exempelvis känslan av frihet, diskriminering, kriminalitet, ojämlikhet etc. – skapas genom interaktiva processer. Det vill säga genom aktioner och gensvar mellan aktörerna. Då vi individer alla är unika blir också alla dessa samspel unika och olika beroende på situationen och vilka aktörer som är berörda.

Det blir då meningslöst att övergripande resonera om hur nätverk fungerar, hur diskriminering uppstår, hur kriminalitet utvecklas etc. Det som avgör att sådana sociala skeenden uppstår är de deltagande aktörernas **unika samspel** med varandra. Dessa samspel skiljer sig åt från situation till situation och upplevs och tolkas olika av de individer som deltar. Samspelet uppstår och "finns till" på grund av att aktörerna tror det dom tror.

Så länge de gör det så förändras ingenting. Det saknas således ett **underlag** genom vilket det kan bli möjligt för både för deltagare och utomstående observatörer att rättvisande och "objektivt" tolka och beskriva vad som faktiskt händer i det sociala samspel man deltar i. Det är detta underlag som jag tillsammans med Monica Hane försöker formulera.

Vi utgår då från en inom den psykosociala forskningstraditionen välkänd insikt. När det gäller interaktiva processer mellan människor, bör man skilja mellan görande och handlande. Görandet är vad som faktiskt görs medan handlandet är den mening som tilldelas agerandet både av aktören själv och andra som deltar i samspelet. Denna mening är olika hos de aktörer som integrerar. Den finns inte fysiskt. Den är respektive aktörs föreställning om en tänkbar framtid. Även om aktörerna ges möjlighet att delta i olika analyser av vad som görs och även om de tillfrågas om sina upplevelser av detta så uppstår inte automatiskt en förståelse av det samhandlande som genererar det pågående handlingsmönstret.

Johan Wallmark har i en rapport om så kallad samforskning formulerat ett antal kunskapsområden som deltagarna i interaktiva samspel behöver känna till för att göra dem konstruktiva. Han anger exempelvis att det krävs

- en *rationell kunskap* om interaktiva processer som exempelvis frågor om normbildning, rolltagning, samspeklimat, identitetsformulering, identifiering, härskartekniker, samarbete, samverkan etc. Det krävs således ett "metaspråk" och en "logik" med vilket det blir möjligt både för deltagare och utomstående observatörer att rättvisande och "objektivt" tolka och beskriva vad som faktiskt händer i det sociala samspel man deltar i.
- en *handlingsrepertoar* som gör det möjligt för aktörerna att påverka de interaktiva mönster de deltar i.
- en *relationell kunskap* som gör det möjligt för aktören att förhålla sig till andra så att det interaktiva samspelet med dem blir konstruktivt och slutligen.
- en *förmåga till självinsikt* som främst består i att kunna avläsa sina egna *kroppsliga reaktioner* i ett pågående samspel innan de uttrycks i ord och omsätts i handling.

21-09-23

Den forskning, utbildning och konsultation som sker i dag missar flera av dessa kunskapsområden. Det är därför inte konstigt att de försök som görs att påverka gängkriminaliteten inte lyckas. Det saknas både ett kunskapsunderlag och aktiviteter genom vilka det kan bli möjligt för deltagare och utomstående observatörer att rättvisande tolka och beskriva vad som faktiskt händer i det sociala samspel man deltar i.

Mer om detta i kommande bloggar.

Referenser

Ekbohm T (2021): Överfulla fängelser och stärkta gäng. Tidskrift för Kriminalvård 18 september.

<https://www.tfkriminalvard.org/redaktionsruta/overfulla-fangelser-och-starkta-gang/>

Lindblad Gidlund K (2021): Digitaliseringens långa historia – ordet, makten och viljan.

<https://urplay.se/program/222928-ur-samtiden-forelasningar-fran-mittuniversitetet-digitaliseringens-langa-historia-ordet-makten-och-viljan>

Wallmark J (2008): Samforskning i behandlingsteam. FoU-Södertörn skriftserie, 1403-8358; 63/08

[https://menvart.se/Filerpdf/Grund/Samforskning i team.pdf](https://menvart.se/Filerpdf/Grund/Samforskning%20i%20team.pdf)

Wennberg B-Å, Hane M (2021): Två dramatiskt skilda problemformuleringar. Samarbetsdynamik AB. Blogg 21097.

<https://www.menvart.se/2021/09/07/tva-dramatiskt-skilda-problemformuleringar/>